

освітньої програми для підготовки кримінологів. Слід звернути увагу на те, що Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики на виконання постанови Кабінету Міністрів України ще від 04.05.93 року «Про Концепцію побудови національної статистики України та Державну програму переходу на міжнародну систему обліку і статистики» розробив Національний класифікатор України «Класифікатор професій» (чинний від 28.07.2010), призначений для застосування центральними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, Федерацією роботодавців України, всіма суб'єктами господарювання під час запису про роботу у трудові книжки працівників, у якому значаться такі професії, як «кримінолог» і «соціолог-кримінолог» (2442.2). У цьому документі підкреслюється, що необхідний рівень освіти фахівців досягається завдяки реалізації освітніх, освітньо-професійних та освітньо-наукових програм підготовки і має в цілому відповідати колу та складності професійних завдань та обов'язків. Тоді, наприклад, народні депутати замість численних радників з невідомими обов'язками могли б включати до штатного розпису кримінологів – фахівців в сфері протидії злочинності та корупції, проведення кримінологічної експертизи законопроектів. В системі правоохоронних органів повинні бути створені кримінологічні підрозділи і введені посади кримінологів. Такі заходи будуть повністю відповідати відомій і загальноновизнаній думці – краще попереджати злочини, ніж карати за них (Ч. Беккарія). Однак складається враження, що кримінологія сьогодні, як і в «застійні» брежнєвські часи, може стати небажаною для можновладців, так як розкриває кримінальні реалії в широкому соціальному і політичному контекстах.

ГОЛОВКІН Б. М.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого,
завідувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права,
доктор юридичних наук, професор

ПОНЯТТЯ КОРУПЦІЙНОЇ ЗЛОЧИННОСТІ У МИТНІЙ СФЕРІ

Корупційна злочинність у митній сфері – це система корупційних злочинів і злочинів, пов'язаних з корупцією, що вчиняються посадовими (службовими) особами митних органів ДФС України при застосуванні законодавства з питань державної митної справи у відносинах з особами, які переміщують товари і транспортні засоби через митний кордон, а також при взаємодії з іншими органами держави,

що забезпечують митну діяльність. Зміст корупційної злочинності полягає протиправній митній діяльності уповноважених органів держави та їх посадових осіб в особистих і корпоративних корисливих цілях. Об'єктом злочинного впливу корупційної злочинності є встановлений порядок здійснення митної діяльності. Джерелами корупційної злочинності виступають тіньова економіка, транснаціональна організована злочинність, недоліки в організації діяльності державної фіскальної служби України. Головною причиною корупційної злочинності у митній сфері бачиться високий попит серед управлінського апарату і посадових осіб митних органів на незаконні джерела доходів, а також пропозиція незаконної вигоди з боку декларантів, які бажають «зеконормити» на обов'язкових митних платежах. Саме співпадіння корисливих інтересів митників і декларантів породжують корупцію й корупційну злочинність. Остання виникає на основі встановлення протиправних взаємовигідних відносин між стороною, яка переміщує товари і транспортні засоби через митний кордон (займається зовнішньоекономічною діяльністю) та стороною, що від імені держави забезпечує застосування законодавства України з питань державної митної справи. Отже, системоутворюючою ознакою корупції є сформована на основі співпадіння інтересів незаконна взаємодія суб'єктів митних правовідносин, за якої обидві сторони корупційної угоди отримують неправомірну вигоду внаслідок порушення законного порядку переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон.

Системний характер корупції у митній сфері впливає також із принципу організації та інтегрованого управління державною фіскальною службою, діяльністю митних органів, спеціалізованих митних установ та організацій щодо здійснення митної справи. Незважаючи на різну функціональну спеціалізацію, державні органи уповноважені на здійснення митного, прикордонного й інших видів контролю, спільними зусиллями забезпечують виконання цілісної технології пропуску товарів через державний кордон і дотримання єдиного режиму законності на усіх етапах митного процесу. А тому, корупційні дії посадових осіб фіскальних, контролюючих та правоохоронних органів відповідальних за виконання митних правил взаємоузгоджуються, що забезпечує безперешкодний рух контрабанди, контрафактних товарів, їх пропуск через державний кордон і випуск на митну територію України або за її межі.

Однією з поширених форм корупції у митній сфері є так зване *корупційне узаконення* фактично незаконних експортних, імпорتنих і транзитних операцій. Корупційна змова між посадовими особами митних органів ДФС та суб'єктами ЗЄД відбувається вже на етапах документальної підготовки переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон, а також попередньої перевірки документів у осіб, які перетинають державний (митний) кордон. Зловживання владою і службовим становищем в корисливих цілях починаються при

узгодженні митної вартості товарів під час укладання зовнішньоекономічних контрактів і далі, при видачі сертифікатів на окремі групи товарів, попередній перевірці митних декларацій та інших товаросупроводжувальних документів. Ціллю такої корупційної діяльності є надання фактично незаконним зовнішньоекономічним операціям виду формально законних або прикриття очевидних порушень митних правил, замасковане під службову недбалість.

Корупція та її злочинні прояви у митній сфері виступають засобом прикриття іншої злочинної діяльності, пов'язаної з переміщенням через митний кордон товарів, предметів та транспортних засобів. Зусиллями правоохоронних органів суспільству нав'язується думка, що нібито суть проблеми корупції на митницях криється у недоброчесності окремих посадових осіб митних органів ДФС. Насправді це не так. Корумповані митники, які отримують неправомірну вигоду за пропуск через митний кордон та випуск у вільний обіг предметів контрабанди, товарів на які встановлені обмеження і заборони, не тільки порушують принципи доброчесності роботи фіскальної служби. В абсолютній більшості випадків вони перебувають у злочинній змові з особами, які займаються незаконною зовнішньоекономічною діяльністю, а також організованою злочинною діяльністю транснаціонального характеру. Важко собі уявити, як можна перемістити через пункти пропуску через митний кордон предмети контрабанди, об'єкти права інтелектуальної власності без «мовчазної згоди», а фактично при співучасті з уповноваженими особами державної прикордонної служби, митних і правоохоронних органів. Очевидно, що корупційні правопорушення і злочини забезпечують ухилення від адміністративної та кримінальної відповідальності за пошушення митних правил та кримінально-правових заборон.

Структура явища корупційної злочинності у митній сфері складається з таких елементів: 1) корупційне забезпечення злочинної діяльності щодо переміщення через митний кордон предметів контрабанди та контрафактної продукції; 2) співучасть у різних видах транснаціональної злочинної діяльності шляхом зловживання службовим становищем; 3) перешкоджання законному переміщенню товарів і транспортних засобів через митний кордон; 4) службова недбалість щодо виявлення, запобігання та припинення митних правопорушень і контрабанди; 5) приховування корупційних злочинів посадових осіб митних органів ДФС та інших органів державного контролю з боку правоохоронних органів.